

Egy regény képei

Oscar Wilde Dorian Gray arcképe című regénye az illusztrációk tükrében

Portrét Dorian Greya v illusztrációch

2022/2023

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1. A Dorian Gray arcképe fogadtatása és kiadástörténete	4
2. A regény cselekménye.....	5
3. A regény értelmezési szempontjai	6
4. A regényhez készült illusztrációk elemzése	10
4.1 A portré megszületése	10
4.2 A portré.....	14
4.3 Színház, tragédia, bosszú	18
4.4 A gyilkosság	24
4.5 Dorian halála	30
Összegzés	35

Bevezetés

Dolgozatom témája Oscar Wilde *Dorian Gray arcképe* című regényének vizsgálata az illusztrációk szempontjából.

Választásom oka elsősorban az a csodálat, melyet a könyv első olvasata kiváltott belőlem. Dorian Gray alakja mély nyomot hagy az olvasóban, a regény által végigkövethetjük egy fiatal teremtes negatív fejlődéstörténetét. De felmerült bennem a kérdés, hogy vajon az illusztrátorok milyennek álmodták meg a főszereplőt és hírhedt arcképét.

A munkám megírása előtt igyekeztem tájékozódni a regény kiadástörténetéről, majd belevettem magam a regényhez készült illusztrációk rengetegébe. Mert a mű vizuális hatástörténete nagyon gazdag és szerteágazó, megjelenésétől kezdve számos képzőművészt ihletett meg. Végül hét művész tizenöt különböző illusztrációját választottam ki elemzésre. Ezek a regény egy-egy lényegesebb pillanatát ábrázolják: a portré megszületését, a kész portrét, egy szerelmi szálát, mely összefonódik a színházzal, majd tragédiába torkollik, egy rémes gyilkosságot és Dorian végzetes halálát. Ezen, a történet szempontjából kronológiai síkon haladva ismertetem dolgozatomban a regény cselekményét is. Az illusztrációelemzések előtt idézem és röviden jellemzem a regény vonatkozó részletét¹, majd komparatív elemzésnek vetem alá a szöveget és a képet.

A képek kiválasztásánál elsősorban az vezetett, hogy bemutathassam, különböző korokban milyen képzőművészeti technikákat alkalmaztak az alkotók Dorian világának megteremtésére. Arra voltam kíváncsi elsősorban, hogy az illusztrátorok hogyan képzeltek el Dorian portréját, illetve milyen vizuális kifejezőeszközökkel igyekeztek érzékelteni a szereplők közti viszonyokat. Ezzel összefüggésben kitérek a képeken szereplő alakok testbeszédére, hisz gesztusaik, a mimikájuk vagy a testtartásuk az egymás iránt táplált érzésekről is tanúskodnak. A festmény megjelenítésében a rejtettség eltérő fokozataira is igyekszem rávilágítani.

Az elemzésre választott művek sorába beválogattam két képregényrészletet is, azért, mert érdekes, az illusztrációktól eltérő nyelvi és vizuális megoldásokat kínálnak a szereplők ábrázolására, újszerű perspektívából mutatják be őket.

¹ A regényt Kosztolányi Dezső fordításában idézem, a következő kiadás alapján: Oscar WILDE: *Dorian Gray arcképe*, Budapest, Helikon, 2020. A könyvre csupán oldalszámokkal hivatkozom.

Az illusztrátorok legnagyobb kihívása véleményem szerint Dorian arcának megformálása lehetett. Egy olyan alakot kellett ugyanis megrajzolniuk, akinek viszontagságai, gonosz mivolta visszatükröződik egy olyan arcon, mely a regény minden szereplőjének kedves és szép. Ezt a kettőséget igyekeztek megragadni egytől egyig Dorian személyében.

A gótikus hagyományokat követő cselekmény mellett a regény további érdekessége, hogy a fikció szabta keretek között tematizálja a képalkotás és képfelfogadás folyamatát is. A történetvilág részeként ábrázolja a festőt, a készülő és befejezett képet, annak modelljét és a kép nézőit is. Nem szabad megfeledkezni továbbá arról a körülményről, hogy Wilde műve olyan fiktív festményről szól, melynek részletes, szemléletes leírásával adósunk marad. Helyette a szerző a szemlélőkre gyakorolt hatását állítja előtérbe. E tapasztalatok alapján formálták meg az illusztrátorok is Dorian portréját, s ezáltal a fiktív képből, ha kicsinyített formában is, de valós kép – képek sorozata lett.

Dolgozatom két nagyobb egységből áll. Az első részben a regény értelmezéstörténetével foglalkozom, mindenekelőtt Bényei Tamás áttekintő jellegű tanulmányára támaszkodva. Ezután érintem a mű kiadástörténetének és fogadtatásának némely összetevőjét. A második rész tartalmazza a kulcsjelenetek bemutatását és a hozzájuk kapcsolódó illusztrációk elemzését. Dolgozatom végén röviden összefoglalom a szöveg és a képek szembesítéséből származó következtetéseimet.

1. A Dorian Gray arcképe fogadtatása és kiadástörténete

1890. június 20-án megjelenik a „Dorian Gray arcképe” (The Picture of Dorian Gray), Wilde egyetlen regénye, ami akár pályafutásának parabolájaként is értelmezhető. A könyv magyar nyelven Kosztolányi Dezső fordításában vált híressé. A mű kiadása több hónapos vitát vált ki a korabeli konzervatív felfogású viktoriánus Angliában, mivel olyan témákat érint mint a homoerotikus kapcsolatok vagy az öngyilkosság, melyeket a brit sajtó "közönségesnek", "tisztátalannak", "mérgezőnek", "lejáratónak" és "szemfényvesztésnek" ítél ("vulgar," "unclean," "poisonous," "discreditable," and "a sham."). (web2) A Lippincott's Monthly Magazine szerkesztője, J. M. Stoddart korrigálása után, még Wilde is öncenzúrájának veti alá művét, melyben kódosítja a férfiszerelemre utaló részeket, illetve egy monodramatikus színdarab is belesző. A botrány másik kiindulópontja, az író 1890-ben való megismerkedése Lord Alfred

Douglas íróval, akivel elválaszthatatlan baráti kapcsolat fűzte össze. Egyre mélyülő kapcsolatukat nem is tagadták, bár Alfred apja nemtetszését fejezte, ki, mikor Wilde klubjában hagyott névjegyen szodomitának nevezte az író. Ez elég volt Wildenak, ahhoz, hogy még a baráti tanács ellenére is bíróság elé vigye az ügyet, mely tragikusan végződött számára. Keresetét elutasították, majd egy másik perben homoszexualitás vádjával két év börtönbüntetésre ítélték. Az eset teljesen tönkretette Wilde-ot, anyagilag, testileg és lelkileg tönkremenve szabadult a börtönbüntetésből. Élete utolsó három évét kiközösítve, betegen és szegényen töltötte Franciaországban, majd hazája által elfeledve halt meg 1900. november 30-án. Nagyságát csak évtizedek múltán fedezték fel.

A regény eredeti változata csak 2012-ben kerül a nagyközönség elé, Nicholas Frankel szerkesztését követően. Ebben a két évtizedet meghaladó időintervallumban számos változást, kort és rendszert élt át illetve élt túl a regény. Többek között illusztrátorok is felfigyeltek Dorian Gray magával ragadó negatív fejlődéstörténetére, mely alkotások gazdagították a művet.

2. A regény cselekménye

A világhírű mű alapgondolata a fiatalság, a szépség, a szerelem és egy fiatalember lelki torzulása köré fonódik. Egy végtelenül tragikus hanyatlástörténetről van szó, mely egy csodaszép férfi bája köré fonódik. Dorian Gray természete és megjelenése elvarázsolja Basil Hallward-ot, a neves festőt, aki elhatározza, hogy megfesti Dorian-t, így szépsége és büntetlen arca fennmaradhat örökké. Basil barátja, Lord Henry Wotton az egymást megsemmisítő paradoxonok mestere, aki szintén meggyőzi Gray-t, hogy legnagyobb erénye a szépsége. Dorian-t rabul ejti a lord minden szava, melyek különös gondolatokat ébresztenek a fiatalemberben. Ráébred fiatalsága múlandóságára és ártatlannak tűnő kívánsága, hogy helyette portréja viselje a kort és élete viszontagságait, egyszerre beteljesülni látszik. A fausti pillanat mindent megváltoztat, és semmi nem állítja meg Dorian-t, hogy életét hedonista, önmegsemmisítő módon folytassa. Ártatlan arca és csábító ereje a tökéletes pajzs az őt érő pletykák ellen, melyek terjedni kezdenek róla a városban. A tragikumok sora Sybil Vane, egy ártatlan színésznő öngyilkosságával kezdődik, akit Dorian viszonzatlan szerelmével kerget a halálba egy gyenge színészi alakítást követően. Az ópiumbarlangok és a teljes züllés

árnyékában Dorian nem bírja hordozni titkát, és egy este mikor a festő faggatni kezdi átalakulásáról, megöli őt. A mű végén a teljesen megromlott és elmagányosodott Dorian Gray véget vet félelemben leélt életének, amikor megtámadja saját eltorzult arcképét. A történet ironiája, hogy portréjára száll minden ártatlan küllem és gyönyör, és a halott férfira, mint egy eltorzult szörnyre találnak rá a kép lábai előtt heverve.

3. A regény értelmezési szempontjai

A regény egyben a korabeli viktoriánus társadalom felszínességének pontos tükörképét nyújtja az olvasó számára. Egy olyan korról mesél, ahol a küllem, a szépség a legkiemelkedőbb erény mind közül. Ez az esztétizáló szépségimádat köszön vissza a mű egyik szereplőjének mondataiból is: „...*maga arra született, hogy jó legyen - hiszen olyan jószágos arca van.*” (239.)

Emellett a mű nem csupán a korabeli Anglia eszméire utal, hanem Oscar Wilde saját életmódjára is. Regényében visszatért az antikvitáshoz a férfialakok szoros baráti kapcsolatain keresztül, és visszarepítette az olvasókat az antik fiatal férfieszmény homoerotikus, plátói szeretetéhez (web1).

Oscar Wilde regénye alapvetően egy esztétizáló etikett regény és a gótikus rémtörténetek szerelemgyermekeként azonosítható. „*Létezik egy nyilvánvaló erkölcsi példázatszerűség, a bűnökért, illetve általában bármiféle rendkívüli tulajdonságért járó elkerülhetetlen bűnhődés története (ezt a narratívát Basil Hallward profetikus megjegyzése indítja el még a legelső jelenetben); ezenkívül azonban a szöveg, másféle allegorikus irányokba is mutatva, sokféle hagyományba írja bele magát.*” (Bényei, 2008, 205) – állítja Bényei Tamás tanulmányában. Utal Narcissus-mítosz illetve Pygmalion történetére is, melyekből mind a lélektani konfliktusok kettősége, mind élet és művészet párhuzama közti átlépések is kiemelendők. Viszont a belső kettőség mellett, egy külső dualitás is rátelepszik a regényre. Gótikus rémtörténetként kötődik az ír és angol hagyományhoz is: egyrészt a Frankenstein-mítosz transzformálásával (az alkotóját elpusztító szörnyeteg), másrészt a Doppelgänger-történet mentén, mely az identitás és önazonosság megkérdőjelezését a korabeli gótikus próza táptalajában lelte meg.

A titkos gyermekkori padlásszoba, mely a híres portrét rejtegeti, azonosítható Frankenstein laboratóriumával vagy akár dr. Jekyllével is. Az egyik fő különbség a regények

között, hogy míg az utóbbi a tudomány peremén mozog, addig Dorian portréjának megalkotója művész, így a férfi szörnyetegsége a művészet kontextusában realizálódik. A későbbiekben a mozgás és a mozdulatlanság kontrasztja is felfedezhető, mely az arckép és Dorian vonatkozásában létfontosságúvá válik. Míg Dorian emberi alakja, minden mással körülötte mozog és a haladás érzetét kelti, addig arcképe a szoba rejtekében egy mozdulatlan függöny takarásában dermed meg nesztelen.

Bényei kitér az arckép metamorfózisára is, arra, miképpen válik műtárgyból valami egészen mássá: *„Nyilvánvalónak tűnik például, hogy a portré műtárgyként kezdi létezését, majd — ahogy kilép a művészet régiójából és átkerül Dorian házába, vagyis a főszereplő belső világába — fokozatosan átalakul valami mássá (egy lélektani-erkölcsi példázat szereplőjévé). Ebben az értelmezésben a portré hátborzongató és abjekt átalakulása épp műtárgyként való létezéséből való kilépés, az anyagszerűség és anyagiság miazmás eluralkodása, a „szellemi” és esztétikai dimenzió kivonódása.”* (Bényei, 2008, 210) A tény, hogy mindezt keretbe foglalja Basil, a megalkotó, bebizonyítja, hogy szeretné műtárgy mivoltában megtartani az arcképet és esztétikai határok közé szorítani azt. Ez az átalakulás korántsem egyértelmű, hisz az elejétől kezdve nem csak esztétikai szerepben látjuk a portrét, bár a portréval történő dolgok végig kettős mezsgyén mozognak. Az arckép láthatóan egy összekötő pontként érvényesül festő, kép és modell triumvirátusában. Dorian alakjának újabb kettősége ismét előtérbe kerül abban a vonatkozásban, miképp nem múzsaként, vagy ihletként említi őt Basil: *„Dorian nekem egyszerűen csak művészi indíték [a motive in art]. [...] Akkor van jelen leginkább a műveimben, amikor a képe nem jelenik meg [no image of him]. Ő, ahogy mondtam, egy új modor sugallata. Bizonyos vonalak hajlásában lelem meg őt, bizonyos színek ékességében és finomságában. Ez minden. (15; 12.) ”* (Bényei, 2008, 212) Dorian így határozottan szemléletmódként érvényesül, nem pedig mint a művészi alkotás tárgya. Lord Henry szavaival élve: *„mert befolyásolni valakit annyi, mint odaadni neki tulajdon lelkiünket”* (26.). Ezzel a befolyással, vagy nevezzük átfolyásnak, egyes határok elmosódnak Dorian Gray regény adta világában, így nem egy metaforikus elválasztódás érvényesül, ahol a gondolatok és eszmék két külön térfélen jelentkeznek, hanem egy metonimikus egymásba áramlás jön létre. Ez a mindennemű logikát mellőző átfolyás lép érvénybe a portré és Dorian között is, ahol eredeti és modell hierarchiája teljes mértékben megkérdőjelezhetővé hasonul. Basil egy eszményi megtestesülésként tekint Dorianra, így arcképe mellett maga a férfi is

képpé válik. Ezáltal a portré öntudatra ébredése párhuzamba vonható Dorian megszületésével, ahogy elindul a világba és meggondolatlanul amerre jár, pusztítást hagy maga után. Dorian örök fiatalsága és szépsége a műtárgyak tulajdonságát hordja magán, míg arcképe az élő férfi cselekvő és változó erejével bír. Az élet és ábrázolás közti áthágásokból kiindulva, akár minden szereplőre mint Pygmalion-figurára is tekinthetünk, akik az életet igyekeznek művészetté alakítani.

Az arckép sajátossága, hogy a regény egyetlen sora sem definiálja a pontos látványát, csupán a szereplők képre adott reakcióiból jön létre a képzeletünkben egy mindenkori Dorian Gray arckép. Ed Cohen szavaival: *„a kép a szövegen „kívül” van, és „olyan rést vagy hézagot hoz létre, amelynek révén a nyelvi megfogalmazáshoz nem jutó jelentések beléphetnek a szövegbe.”* (Ed COHEN, i. m., 113.) Bényei úgy vélekedik, hogy a portrait szóból kiindulva a Dorian Gray arcképe inkább előhív, mint ábrázol. *„Az előhívás metaforikája kettős értelemben jelenik meg a regényben. Egyrészt fotográfiai értelemben, másrészt a fenomenalitás hagyományosabb értelmében: valamely erő képes a rejtett, rejtekhelyükön meghúzódó entitások előcsalogatására.”* (Bényei, 2008, 220.) Egyrészt a portré a tárgy nyomait viseli magán, ezáltal indexikus viszonyba helyezi azt, másrészt a metaforikus vonalon mozogva Lord Henry az, aki előhívja Dorian lelkét szavaival, azt az újszerű művészi modort, melyet a festő megálmodott a fiúnak.

Fontos megemlíteni a műben rejlő szépség-fenomén kettőségét is, mely elkülöníti Basil Hallward hozzáállását Lord Henry eszméitől. Míg Basil naiv felfogásából adódóan a szépség és a gyönyör mindig valami jónak a tükröződése, addig a Lord mint esztéta vagy kritikus tekint Dorian személyére, akiben nem valaminek a kifejeződését látja, hanem ellenkezőleg, a kiteljesedésnek a lehetőségét. *„Roland Barthes és Francette Pacteau is beszél róla, hogy a szépség megragadása és megfogalmazása mindig csak valamire való utalás révén lehetséges: „valami olyan szép, mint valami más”, s ez a valami más alapvetően egy műtárgy.”* (BARTHES, 1997, 51) Feltételezhetnénk, hogy maga a szépség elég Doriannak a Lordtól tanult eszmék alapján, viszont az állítás megcáfolódik, mikor a szeretett színésznő szépsége csak addig vonzó a férfinak, míg a művészet támasztéka is fellelhető. Így jogos a következtetés, hogy önmagában a szépség mit sem ér, ha tudás és a tehetség, vagyis a művészet ereje nem emeli fel. Az intellektust és készségeket magasztaló érzés fokozatosan eltűnik a fiúból, és felváltja őt Dorian mindenkori Narcissus - élménye, ami által öntudatra

ébred saját arcképe tükrében. Dorian megszületése, vagy nevezhetjük újjászületésnek is elfogadható akár Lord Henry és Basil Hallward alkotásaként is. Ez a kettőség két irányba viszi el a fiatal fiút, hiszen míg a festő önmagát is megtestesítve a portrén keresztül teremt, addig a Lord szavaival hoz létre egy új eszmékkel felruházott lényt.

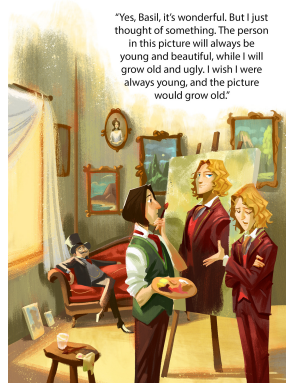
Ismételten összefut egy ponton vizuális és verbális ábrázolás kapcsolatának lehetősége. Bényei ekképpen fogalmazza meg Dorian megalkotásának folyamatát: *„Ha Basil mintegy elvette és a képbe zárta Dorian lelkét (a képmástól való ősi félelem is megjelenik a szövegben), akkor Dorian egy pillanatig „üres”, ami tökéletes alkalom Lord Henry számára, hogy befolyása alá vonja Dorian, vagyis hogy démonikus módon beléáramoltassa a saját lelkét, és a szó szoros (technikai) értelmében hasbeszélőt, zombit csináljon belőle, illetve hozzákezdjen saját műalkotásának létrehozásához.”* (Bényei, 2008, 225) Dorian Gray élete volt a maga művészete, melyben egyszerre vált saját maga alkotásává és művészévé, a történetek alanyává és áldozatává egyaránt. *„Dorian pontosan érzékeli a kettéválást (a kép kettéválását, illetve önmaga kettéhasadását egy időbeli, időbe vetett, autentikus létezőre és egy másik, időtlen létezőre).”* (Bényei, 2008, 228). Míg az olvasó feltételezné Dorian Narcissus-szerű hozzáállását saját arcképéhez, melyet Basil kínál fel neki, az ifjúban más érzelmeket vált ki a portré. Lord Henry szavaiban érvényesülve, az arcképben már nem a lehetőséget látja szépségének megragadására, hanem annak elvesztését, hisz a képpel ellentétben ő minden perccel távolabb kerül a portré alakjától. Így a portré azzá válik ami a majdani jövőből visszatekintve valami volt, nem pedig annak a lehetősége, ami majd lesz. Az arckép ereje felkínálja a regény főszereplőjének a kettéválás lehetőségét, melyben egyszerre létezik mint örökre megrögzült kép, aki mozog és él, és egyszerre születik meg mint szétbomló arckép, mely változik és veszti el fiatalágát és szépségét. Bényei így fogalmazza meg Dorian metamorfózisát: *„Ha Dorian Gray képmássá válása egyben „Dorian Gray” halála is, akkor a képmás bizonyos értelemben Dorian holtteste.”* (Bényei, 2008, 231) Ezáltal válik az arckép Dorian mint anyag bomlásának következményévé, és dermeszti meg az ifjút önmaga öröklétű szobraként. (Bényei, 2008)

4. A regényhez készült illusztrációk elemzése

4.1 A portré megszületése

„Mikor a festő tekintete rátévedt a bájos és kedves alakra, melyet művészete oly pompásan adott vissza, elégedett mosoly suhant át arcán, és mintha ez a mosoly, nem is akart volna tovatűnni. De egyszerre fölkel, lehunyva szemét, ujjait szempillájára tette, mintha be akarna börtönözni agyába egy különös álmot és félne, hogy fölébred benne.” (6.) A történet alappillére az a portré, mely teljesen megváltoztatta Dorian Gray életét. A regényindító jelenetek különlegessége az a hármas egység, melyet Dorian Gray, Lord Henry és Basil Hallward, a festő alkot meg. Ha ezt a három alakot egy háromszög három különböző szögletére helyeznénk, akkor a geometriai alakzat közepére kerülne maga a portré. Az arckép, mely összetartja a felsorolt szereplőket, valamelyest mindegyikük életét megváltoztatja. Az első fejezetben tisztázódik Basil Hallward eszményi férfiszerelme Dorian iránt. A Lordnak így meséli el első találkozásukat: „Félig odafordultam és akkor pillantottam meg először Dorian Grayt. Mikor tekintetünk összeért, éreztem, hogy elsápadok. Furcsa rettegés kerített hatalmába. Tudtam, hogy szemtől szembe kerültem valakivel, kinek pusztá egyénisége annyira igéző volt, hogyha engedek neki, lebírja egész valómat, egész lelkemet, sőt egész művészetemet is.” (12.) Kettejük elmélkedését Dorian szakítja meg, mikor belép Basil műtermébe, hogy modellt állhasson a portréhoz. A kép elkészültét megelőzően Dorian megismerkedik a Lorddal, aki kiábrándítja a fiút addig ismert eszméiből, és rámutat Dorian ifjúságának múlandóságára. Lord Henry manipulációja következtében valami megtörik Dorianban, ami már nem engedi, hogy portréját örömmel és a meglepetés erejével szemlélje: „Erre jött Lord Henry Wotton, aki különös dicshimnusz énekelt az ifjúságáról, s figyelmeztette, milyen rettenetesen rövid. Ez akkor összerázta, és most, hogy ott állott s nézte tulajdon szépségének árnyképét, a rajz teljes valószínűsége átcikázott rajta. Igen, jön egy nap mikor arca ráncos lesz és aszott, szeme fénytelen kecses alakja lerokkan és elcsúful. Szájának skarlátja elfakul, hajának aranya megkopik. Az élet, mely valaha megteremtette lelkét elrontja majd a testét. Iszonyatos lesz, visszataszító lesz, ijedelmes lesz.” (36.) A fiú alakja egészében feltárulkozik, mind fizikai valójában, mind portré formájában. Arcképe csakugyan szinte pontos lenyomata a szépséges férfinak, aki büszke és jóságos tartással emelkedik ki a kép középpontjából. Ekkor a szemlélő még csak nem is sejti, miképp torzulhat el valami, ami

ennyire csodálatos tud lenni. A misztikus pillanat akkor következik be, mikor Dorian meglátja a már elkészült műalkotást: „Milyen szomorú – *suttogta Dorian Gray* –, és szemével rámeredt az arcképére. Milyen szomorú. Én majd öreg leszek és borzalmas leszek és iszonyatos leszek. De ez a kép mindörökké fiatal marad. Sohasem lesz öregebb, mint ezen a júniusi napon. Jaj, ha megfordítva lenne.” (37.) Hiú félelmében egy végzetes kívánsággal megpecsételi saját sorsát. - „Bárcsak én lennék mindig fiatal és a kép öregedne meg. Ezért – ezért – mindenemet odaadnám. Igen, nincs a világon semmi, amit ne adnék oda. Odaadnám ezért a lelkemet.” (37.) A fausti pillanat kettősségéről így ír Bényei Tamás: „Nem is egyszerűen átváltozásról van szó, hanem kettős átváltozásról (Dorian képpé válik, a kép pedig valamiképpen „élővé”), kiazmikus cserefolyamatról, kölcsönös átfolyásról.” (Bényei: 2008, 216). Lui Trugo, Guilherme Grandozolli és I.N.J. Culbard illusztrációi összehasonlításával nemcsak párhuzamot vonhatunk a Dorian Grayt megformáló arcképek között, de eltéréseikben is ütköztethetjük azokat.

Lui Trugo - 1930

Az első illusztráció Lui Trugo alkotása, melyen az imént említett fatális jelenet elevenedik meg. A fiatal Dorian modellt áll Basil Hallward festőnek, hogy az véglegesen megörökítse őt. Az illusztráció vonalak kavalkádjából bontakozik ki. Sráfoló mozdulattal, hol, sűrűbb, hol ritkább foltokat hagynak maguk után, mely technika részleteket mellőzve, csupán vázaltszerű könnyed formákat teremt. Az árnyakból kivetülni látszik maga a jelenet. A bal alsó saroktól a jobb felső sarokig egy átlószerű fokozatos emelkedést látunk, mely áthalad

elsősorban a festőeszközökkel tele rakott asztalon, majd a festő és a modell alakján. A szereplők elhelyezkedésükkel hangsúlyozzák azt a hierarchiát, melynek csúcsán Dorian áll. Ennek ellenére a portrén szereplő alak természetével a leghangsúlyosabb részletévé válik a képnek. A zárt kompozíción kívül fedezhetjük fel Henry ülő alakját a kanapén, aki, miképp a történet folyamán, külső szemlélőként figyeli Dorian-t, majd kerül hozzá aztán egyre közelebb, és tereleti életét. Lord Henry peremre szorult helyzetét nyomatékosítja arcának elfedése, így csupán hátulról mutatkozik meg a nézőnek. Dorian alakja merev, magabiztos erőt sugall, míg arcával már más eszméken mereng. Összességében Trugo monokróm illusztrációja átfogó lenyomatot ad a szereplők viszonyáról és a regény sorsfordító kezdetéről.

Guilherme Grandizolli - 2021

Guilherme Grandizolli keze nyomán egy kortárs megközelítést vehetünk szemügyre. A művész a technológia fejlődésének köszönhetően már egy digitális festményben eleveníti meg Dorian Gray alakját. A képen ismét feltűnik Basil Hallward, Lord Henry és Dorian alakja, de már egy másik perspektívából látjuk a triót. Trugo alkotáshoz képest most szemben ül az olvasónak Henry, így már látható ítélkező arckifejezése. A festő, aki az illusztráció közepén helyezkedik el, figyelmesen hallgatja Dorian hitevesztett vallomását saját portréjáról. Az illusztráció jobb felső sarkában olvasható a végzetes mondat, mellyel Dorian eladja lelkét az ördögnek, és örök fiatalságra tesz szert: *„Yes, Basil, it's wonderful. But I just thought of something. The person on the picture will always be young and beautiful, while I will grow old and ugly. I wish I were always young and the picture would grow old.”* Az eszményített férfi szomorúan tudatosítja sorsát, és míg a portrén határozott, erőteljes tekintettel réved előre, az ígéző kék szemek a valóságban lehunyva jelzik egy elkeseredett férfi kiábrándulását. A festmény összességében sokkal színesebb, könnyed ecsetvonásokkal teremti meg alakjait. Míg Lui Trugo fekete-fehér filcrajzszerű megközelítése elég egyhangú határok közé zárja a jelenetet, addig Grandizolli műterme, miként alakjai is, tele vannak színnel és léttel. A perspektíva a néző felé távol, kiemelve a két elől álló alak közt folyó dialógust. A bal oldali ablakból beszűrődő fény aranyba öltözteti a látványt. A terem mélyzöld színeivel és falfestményeivel barátságos és derűs hangulatú, s ebben a minőségben kontrasztos háttérként szolgál a nyughatatlan cselekménynek, mely elindítja Dorian Gray arcképének útját.

Culbard fekete-fehér képregényes hasábjai három részre osztják fel a jeleneteket. A felső keretben fekete háttér előtt láthatjuk balról haladva Basil Hallward, Dorian Gray és Lord Henry Wotton portrészert alakját. A festmény elkészülte utáni percek elevenednek meg. A két szélső alak elégedett arckifejezéssel várja Dorian örömét és elismerését, mely érzéseket a felettük lebegő szövegbuborékok is jeleznek: „*Dorian? Don't you like it?, Of course he likes it, who wouldn't? It is one of the greatest things in modern art!*” A kép láttán, ehelyett a fiatal fiú arca örömből ürmbe vált pillanatok alatt. Az illusztráció középső sávjában közeli perspektívából látjuk Dorian szemét, melyen a múlandóság felismerésének éles fájdalma hasít át. Pupillái merevek, szemöldöke felvont. A fejet körülvevő vonalak dinamikusan futnak széjjel a téglalap alakú szegélyig. Az utolsó négyzetes rajz foglalja el a lap legnagyobb részét. Itt madártávlatból kapunk rálátást az elkészült portréra, melyet a három férfi körbe áll. Balról egy éjjeli szekrény helyezkedik el, vázával és koponyával a tetején. Az utóbbi elem a múlandóság, a halál, a végzet szimbóluma, mely az elkerülhetetlen sors szimbóluma Dorian számára. Bár ártatlan kívánságával megőrizheti fiatalságát, az elátkozott portré mindörökké magába zárja Dorian korát és bűneit, mely elől nem menekülhet el soha. Ezt a kívánságot őrzik a kép gondolatfelhői is: „*How sad it is... that I shall grow old and horrible and dreadful, while IT will never be older than this June day... If it were only the other way! If it was I who was to be forever young and the picture that was to grow old! For that, I would give everything, there is nothing in the world I would not give...I would give my soul for that!*” A szobában még pár kósza kép és jobbról egy árva spanyol fal tűnik fel. Míg minden csendes és hagyományos, ami a helyiséget megtölti, a portré különös behatása méregként itatja át Dorian lelkét. Ez a kép határozza meg aztán személyiségét, minek romlását mi végigkövethetjük egy rendkívüli regényen keresztül.

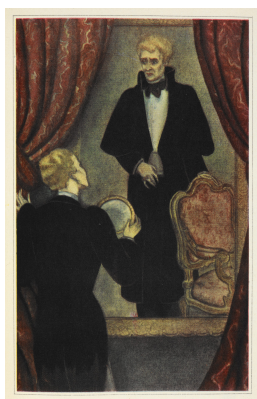
Bár az utóbb említett alkotások egész pontosan alátámasztják a Wilde által megálmodott alak arcképét, valójában Dorian személye minden elmében új köntöst ölt. Lui Trugo óvatos és korhű vonalvezetése skiccszerű alakká formálja Dorian. Guilherme Grandizolli tarka és élénk környezetbe eleveníti meg a történetet bevezető jelenetét digitális

ecsetvonásai mentén. I.N.J. Culbard a képregények univerzumába helyezi bele Dorian személyét. Minden Dorian által rejtett titok és bűn, őrzője lesz ez az arckép, melynek mélységeit talán teljesen egy olvasó sem képes igazán feltárni. Ennek ellenére minden olvasattal és illusztrációval egy lépéssel közelebb kerülhet ahhoz, hogy felfedezze rajta egy fáradhatatlan lélek küzdelmeit. E agilis férfi hanyatlását, melynek ki tudhatja, talán még esélye is lett volna a változásra, ha van, aki észrevegye annak sínylődését. Az, hogy ennek a lehetősége, a regény mely pontján menthette volna meg a főszereplőt, és melyik szereplő által, már csakis az olvasó fantáziáján múlik.

4.2 A portré

„Basil festette az arcképet, mely életét megrontotta. Ezt nem tudta megbocsátani neki. Ez az arckép az oka mindennek.” (295.) Dorian a regény ezen pontján, már nem bírja viselni titkai súlyát. Bár a történet elején a portré lehetőséget kínál neki a kettéválásra, így egyszerre élhet egy öregedő képben és egy örök fiatal valóságban, az eleinte szimpatikus alternatíva átokká növi ki magát. A portré minden viszontagságát az egész történet alatt rejtegetni kényszerül. „A bűn az olyasmi, ami ráíródik az ember arcára. Néha beszélnek titkos bűnökről. Hát ilyesmi nincsen. Ha egy nyomorult embernek bűne van, az megmutatkozik szája vonalán, szemhéja hajlásán, még a keze formáján is.” (200.) Rettegés minden perc, mely kockáztatja, hogy bárki szemet vessen e torz arcképére. Dorian elveszti valóságérzetét és megkérdőjelezi lényének hitelességét, mindezt egy tükör reflexiójában. A visszaverődő képmás a valóságot hivatott ábrázolni, kulcseleme a képnek, hisz maga a főszereplő sem tudja, hogy portréjának vagy saját tükörképének higgyen-e. „Ott állt az asztalon az a furcsán metszett tükör, melyet évekkal ezelőtt Lord Henry adott néki, s fehér testű Cupidók nevetgéltek körülötte, akárcsak valaha. Dorian kezébe vette, mint azon a borzalmas éjszakán, mikor először látta meg a végzetes festmény változását, és vad, könnyfátyolos szemmel nézett sima lapjára.” (294.) Egyáltalán van-e különbség a kettő között, melyik az, ami csalfa képet ad és mivé lett ő maga? „Mert torz tükör volt lelkének a tükre, melybe belenézett. Hiúság volt? Kíváncsiság volt? Képmutatás volt? Semmi egyéb nem volt lemondásában, csak ez! De volt valami más is! Legalább ő így gondolta. De ki tudná megmondani...?” (297.) Furcsa mód ezt az eltorzult arcát soha senki nem fedezte fel. Természetes egyszerűséggel manipulált mindent és

mindenkit maga körül. „– Mert befolyásolni valakit annyi, mint odaadni neki tulajdon lelkünket. Az illető nem természetes gondolatait gondolja és nem is természetes szenvedélytől lángol. Erényei nem az ő erényei. Bűneit, ha vannak bűnök, csak kölcsönkapta. Visszhangja lesz valaki más zenéjének, egy szerep színésze, melyet nem az ő számára írtak.” (26.) A regény lapjai bebizonyították, hogy senki se vette észre főszereplőnk színjátékát. „Igazán csodálatos szép volt, finoman ívelt skarlát ajkával, nyílt, kék szemével, göndör aranyhajával. Volt valami az arcában, ami nyomban bizalmat gerjesztett iránta. Az ifjúság nyíltsága volt rajta s az ifjúság szenvedélyes tisztasága. Érezni lehetett, hogy még makulátlan a világ sarától.” (24.) Az illusztrátorok, kik kezükbe vették Dorian sorsát, már tudatosan ábrázolták negatív jellemvonásokkal a főszereplőt. Részben tekinthetjük az illusztrátorokat Dorian leleplezőinek, akik a maguk művészi kifejezőeszközeivel tárják fel számunkra a regényhős valós, hitvány oldalát. Lord Henry szavaival élve: „A világ igazi titokzatossága az, ami látható, nem az, ami láthatatlan.” (32.) A következőkben Henriette Stern, Guilherme Grandizolli és Henry Keen egy-egy illusztrációján keresztül igyekszem bemutatni ennek szemléltető példáit.

Henriette Stern (MAJESKA) - 1930

Henriette Stern kifejező művészeti eszköztára egy teljesen újszerű formába öntötte Dorian Gray arcképét. Míg Lui Trugonál az alkotás pillanatában ismerhettük meg a portrét, Stern képénél már az eltorzult arckép tárul fel előttünk, aki már minden fájdalmat és gáztettet őriz. Az illusztráció középső részén két alak fedezhető fel. Az egyik Dorian öltönyös alakja, aki

tükörrel a kezében, a szemlélőnek hátat fordítva elmélyülten tanulmányozza portróját. A fiatal fiú oldalra billentett fejtartása szintén a gondolkodó ember állapotát idézi. Bár csak kisebb részletét látja a szemlélő az arcának, így is feltűnik az alak fiatal, ráncatlan ábrázata. A másik szereplője a képnek a megfestett Dorian Gray, aki kétségbeesett, sovány és agg fizimiskával segítségért és feloldozásért esedezik. Majeska által megalkotott Dorian arcképbeli figurája zaklatott érzést kelt a szemlélőben. Maga a portré vörös függöny mögül bontakozik ki színvilágával a teatralitásra utalva, mely Dorian szemfényvesztését hangsúlyozza. Stern alkotása számos filozófiai kérdést von maga után, akár csak a regény is. Mi az, ami láthatóvá válik a szemlélő számára? A tükör és az arckép feladata, hogy a főszereplőt hűen tükrözze, ennek ellenére a szemlélő számára Dorian arcképe nem a külső, hanem a belső valóságot tárja fel, míg a tükör lapján semmilyen arc nem tűnik fel. Lehetséges, hogy Dorian élő mivolta üres, egyáltalán nem létezik már, csak az arckép mögött, így a két lábon járó alak, csupán egy bábszerű valami lehet, ami/aki megdermedt az időben? *„Amint Evan Horowitz hangsúlyozza, a láthatatlanság az irodalomban több annál, mint a látás pusztá hiánya vagy akadályozottsága: a láthatóhoz és látáshoz fűződő viszonyok kölcsönhatása olyan értelmező játékot nyit meg, amely nemcsak az olvasói látás átalakítására képes, hanem egyáltalán az irodalom létmódjával és befogadásának módjával hozható összefüggésbe.”* (Bengi László, 2018, 91). A látható és nem látható játéka Dorian személye mögött az, ami ámulatba ejti mind a regény olvasóját, mind az illusztráció szemlélőjét.

Guilherme Grandizolli - 2021

Guilherme Grandizolli portrét megidéző illusztrációja ismét Dorian két különböző arcát mutatja be egyidőben. Az alakok középen helyezkednek el, miközben egyenest a szemlélőre merednek. Grandizolli művészetének egyik kiemelkedő jellegzetessége, hogy alakjai gyakran néznek farkasszemet az olvasóval, ezzel is bevonva őket az ábrázolt történet világába. A művész precíz befejezett vonalak nélkül is, játszi könnyedséggel képes ábrázolni a szereplőket és a kép részleteit. Ezt a tendenciát jelen esetben is megfigyelhetjük, hisz Dorian öltönyének árnyékolása mintha mindennemű konkrét és feszes vonalvezetést nélkülözne. Az elől álló alak maró tekintettel és jellegzetes „mű” mosollyal üzeni fennhatóságát felénk. Haja aranyszőke, vörös ingje és elegáns kinézete szintén a társadalomban elfoglalt pozícióját

hivatott bemutatni. A szemlélőben félelmet kelt Dorian dominanciát megkövetelő tekintete. Háta mögött felfedezhetjük azt a bizonyos elvarázsolt portrét, mely már az éveken át hordozott bűnökkel csak egy árnyembert, egy idős csontvázat elevenít meg. Az ékkőként csillogó nem e világi szemek akarva-akaratlanul is a „frászt” hozzák az emberre. A festmény csupán egy harmadát takarja el egy rózsaszín mályva lepel, ami egy monoton díszes mintával ellátott tapéta mögül tűnik ki. Itt a háttér sima okker, melyen Dorian alakjának árnyéka hagy csak rózsaszínes foltot. Első ránézésre a két alak nagyon hasonlatosan tűnik fel előttünk. Mindkét arc kifejezi azt a fölényt, mely tudatosan élvezi befolyását az emberek felett. A teljes lelkiismeret hiánya igazolódik rajtuk, csupán annyi különbséggel, míg az egyik magán viseli a bűnök terhét, addig a másik önkényesen folytatja megromlott életét.

Henry Keen - 1925

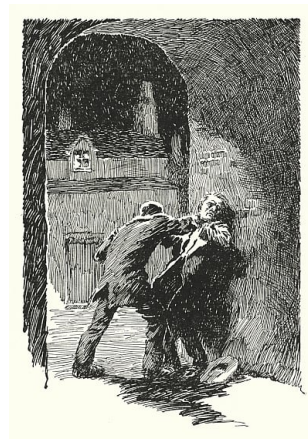
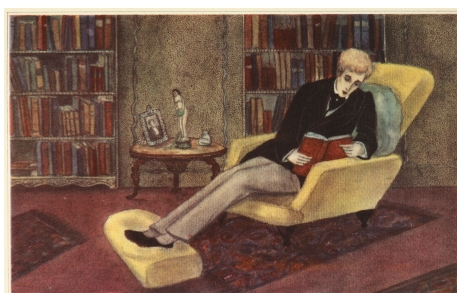
Henry Keen könyomata a könyv borítójaként is megállná a helyét. Az, hogy a híres portrénak csak a kerete mutatkozik meg számunkra, lopva sejteti a nézővel az arckép transzcendens természetét. Keen ezzel az utalással a feszültségnövelés mellett döntött, ahelyett, hogy inkább előrevetítette volna történetünk végkimenetelét és annak a bizonyos festménynek a titkát. A mértani szögletes arany metszetében láthatjuk Dorian Gray sejtelmes személyét. Míg Grandizolli és Majeska megalkották saját elképzelésükre Dorian portréját, velük ellentétben Keen csupán sejteti a nézővel, hogy az arckép valamit rejt, amire nincs rálátása a szemlélőnek. Így Keen illusztrációjából vizuális képet nem kapunk a portréről, de annál inkább átérezhető az arckép körüli misztikus attitűd. Balról a kép egyharmadában felfedezhetjük ezt az apró mozdulatot, amivel Dorian enyhén felfedi portréja díszes keretét. Az illusztráció további részeiben egy cirádás ornamentikával ékesített drapériát látunk, mely bár szinte az egész képet lefed, mégsem vonja el a figyelmet a férfiről, sőt inkább kiemeli őt. A szereplőt szőke hajjal és keskeny szemekkel ábrázolta a művész, mely egykoron mindenkit megbabonázott. Arca most semleges, meghasonlott érzelmeket tükröz. Ruhája egyhangú, fekete fehér öltönye a tipizált úri megjelenést hirdeti. A vonalvezetés rendkívül könnyed, elkerüli a merev és kontúros egyeneseket. Az érzékeny árnyékolásnak és a litográfia technikájának felhasználásával az alkotó egy újabb vizuális hatást teremtett meg érzékeny kontúrok és valóság-hű árnyékolások egységében.

A három Dorian portré mind a főszereplő más-más arcát leplezik le. Révész Emese tanulmányában Arispe szavait idézve így magyarázza a szemlélőtől feltételezett hozzáállást az illusztrációk eltéréseit illetően: *„A nézőnek meg kell értenie, hogy a látott képek szekvenciális sora között összefüggés van, meg kell találnia a kontinuitást biztosító kulcsokat, el kell igazodnia az időbeliséget illetően, meg kell értenie a karaktereket, az általuk kifejezett érzelmeket, és mindenekelőtt el kell fogadnia, hogy a képek verbális értelmezésének több lehetősége van.”* (web11). Stern és Keen 20. század első felében készült illusztrációi még konzervatívabb kifejezőmódot használnak az alak reprezentálására. Míg Majeska szembe állítja Dorian-t saját magával, addig Keen a portré által okozott rejtőzködést teremti meg. Ha a küllemtől eltekintünk, ezen képek belső tartalma mélyebb és közelebb is áll a regényhős korához. Velük szemben Grandizolli kortárs digitális megközelítése hangulatában tükrözi Dorian arcképének milyenségét. Színeivel és fesztelen vonalvezetésével egy már dogmáktól mentesített modern világot teremt Wilde regényéhez.

4.3 Színház, tragédia, bosszú

Dorian Gray életébe akkor köszönt be a szerelem, mikor megismeri Sybil Vane színésznőt egy színházi előadás alkalmával: *„...képzeld el egy kislányt, alig tizenhét éves, arcocskája virágszerű, kis görögös feje van, koszorúba font haja, sötétbarna tekercsekkel, szeme a szenvedély ibolyakék forrása, ajka pedig olyan, mint a rózsa szirma. A legédesebb teremtmény volt, akit valaha láttam.”* (70.) A fiú menthetetlenül beleszeret a lány tehetségébe, amit barátainak is meg szeretne mutatni. Sybil viszont csalódást okoz: *„úgy ejtette ki a szavakat, mintha semmit se jelentenének számára. Nem idegesség volt ez. Sőt egyáltalán nem volt ideges, teljesen uralkodott magán. Hanem egyszerűen rosszul játszott. Egészen megbukott.”* (113-114.) Dorian kiábrándultan keresi fel a lányt, aki gyenge színészi alakításával meghazudtolta a róla kialakított képet. Sybil bevallja, hogy őszinte szerelme az okozója, hogy többé nem tud más szerepeket felvenni, csupán a szerető asszonyét, aki mindenét odaadta Doriannak. - *„A festett színfalak voltak az én világom. Csak árnyékokat ismertem, semmi mást, és azt hittem, azok csakugyan vannak. De jöttél te - ó, én szerelmem! -, és kiszabadítottad a lelkem a börtönből. Te tanítottál engem, micsoda a valóság. Ma este láttam*

először életemben, milyen kongó, milyen hamis, milyen buta és üres az a csillogó színjáték, melyben eddig játszottam.” (117.) A lány ezek után minden szenvedélyét Doriannal való kapcsolatába szeretné megélni, de a fiú szavai más jövőről árulkodnak: *„Megölted a szerelmemet! - suttogta.”* (118.) *„Megyek - szólt végül nyugodtan, tiszta hangján. - Nem akarok gyöngédtelen lenni hozzád, de nem láthatlak többé. Kiábrándítottál.”* (120.) Dorian teljességgel visszautasítja a lány közeledését: *„Egyszerűen nem hatsz rám. Szerettelek, mert csodás voltál, mert tehetséges és okos voltál, mert megvalósítottad a nagy költők álmát, s alakot, testet adtál a művészet árnyképeinek. Mindezt eldobtad. Üres vagy és sekélyes. Boldog Isten, milyen örült voltam, hogy beléd szerettem! Micsoda bolond voltam! Most semmi se vagy nekem. Nem akarlak többé látni.”* (118.) A rapszodikus jelenet után Sybil veszi el önkezeivel saját életét, mely tragikumot Deté és Thiriat közös erővel megragadtak.

Eugene Deté, Paul Thiriat - 1910

Eugene Deté és Paul Thiriat francia származású művészek illusztrálták elsőként Dorian Gray történetét. Az illusztráció formája egy szabályos téglalap alakot ölt, mely keretet ad a képnek, míg a színhatások összessége monokróm marad. Balról jobbra haladva láthatjuk a férfialakot, mely a térdei előtt könyörgő hölgyre bámul. A két szereplő elhelyezkedése egy átlót hoz létre az illusztráció bal felső sarkától, egészen a jobb alsó sarkáig. Dorian és Sybil erős, jól kivehető vonalakkal vannak ábrázolva, míg a háttérben csupán halovány részleteit láthatjuk az öltözőnek. A vonalvezetés átfogóan kifejezi az alakok zaklatottságát. A kusza egyenesek és sráfolás technikájával elért sötét árnyak baljós hangulatot keltenek, és előre vetítik a történetek tragikus végbemenetelét. A kép mélységérzete rendkívül alacsony, hiszen közletről

látjuk az eseményeket, már-már részesei vagyunk a történetnek. Ez az ábrázolásmód azt az érzetet kelti a nézőkben, hogy valami olyasmit látnak, amit nem volna szabad. A férfialak kifele irányuló testtartása és viszolygó tekintete a lány iránt megerősíti a távozási szándékát. Mindeközben a hölgy epekedő pillantása reményt keres Dorian szavaiban. A kompozíció első benyomásra a dinamikus érzetet kelti. Mindeközben mintha a pillanat megfagyott volna az alakok között, ami növeli a feszültséget. Összességében az alkotás sűrű vonalvezetésével és kifejezőeszközeivel határozottan alátámasztja a könyv által leírt zaklatott jelenetet, melyben Dorian tanúbizonyságát adja könyörtelenségének.

Miután Dorian tudomást szerez Sybil Vane haláláról Lord Henrytől, a fiú összetörik. – *Tehát én gyilkoltam meg Sybil Vane-t – szólt Dorian Gray félig magában –, meggyilkoltam őt, olyan igaz ez, mintha késsel vágtam volna el a nyakát. (133.)* A hirtelen jött büntudat pillanatok alatt elhagyja Dorian-t, miután a Lord befolyása alá kerül „*Mi történt tulajdonképpen ebben az esteben? Valaki megölte magát, mert téged szeretett. Bárcsak nekem is lenne ilyen élményem. Akkor egész életemben szerelmes lettem volna a szerelembe. Azok, akik szerettek engem –, nem voltak sokan, de azért elegendőek –, mindig makacsul tovább éltek, miután már nem törődtem velük, vagy ők nem törődtek énvelem. Elhíztak és ellaposodtak, s ha találkozom velük, azonnal érzelegnek.*” (137.) A szerelmet gyászoló ifjú már sehol sincs, mikor Basil aggódva keresi fel a halálhírről: *Ami megtörtént, megtörtént. Ami múlt, az múlt. (146.)* A festő érzi, hogy valami megváltozott Dorianban, valami, ami visszafordíthatatlan. Dorian aggodalma csak nő, mikor megtudja a festő szándékát, miszerint hamarosan ki szeretné állítani a portrét. A fiú még aznap felviteti az arcképet a fenti poros diákszobába, ahol elrejtheti a kíváncsi szemek elől. Másnap a könyvtárában talál egy levelet Lord Henrytől és egy sárga papírba kötött könyvet: „*Tekintete a sárga könyvre esett, melyet Lord Henry küldött neki. Kíváncsi volt, mi lehet.*” (167.) Dorian-t jobban megérintette ez a könyv és főszereplője, mint amennyire számított rá: „*Regény volt, mese nélkül, egyetlen hőssel, az egész tulajdonképpen lélektani tanulmány egy párizsi fiatalemberről, ki a tizenkilencedik században meg akarta valósítani mindazokat a szenvedélyeket és gondolatrendszereket, melyek – a saját századát kivéve – minden században feltalálhatók, és magába akarta fogadni a különböző szeszélyeket, melyeken a világszellem átment, s csakis mesterkélt voltuk miatt szerette a lemondásokat, melyeket az emberek ostobán erénynek*

neveznek, valamint a természetes lázadásokat, melyeket a bölcs emberek még mindig bűnöknek neveznek.”(168.) Ha összevetjük a Dorian által olvasott könyv főszereplőjét Dorian személyiségével, fedezhetjük a párhuzamokat a két változásra és lázadásra éhes természet között. A valószínűtlen színek és fordulatok azok, melyek ámulatba ejtették az ifjút. „*Csupa méreg volt ez a könyv. Mintha tömjén nehéz illata tapadna lapjaihoz, és megzavarná az agyat. Mondatainak puszta muzsikája, mérgének finom egyhangúsága, mely telis-tele volt bonyolult fordulatokkal és ravaszul ismételt szóképekkel, a fiú lelkében, amint fejezetről fejezetre haladt, valami álmatlanságot, valami beteg ábrándot gerjesztett, és észre se vette, hogy a nap leáldozott, és előkúsztak az árnyak.*” (169.) A könyv lapjai álmatlanságot okoztak Dorian lelkében, mely az idő múlását sem érzékelte.

Henriette Stern (MAJESKA) - 1930

Ami az alkotás művészei ábrázolásmódját illeti, Stern érzékeny akvarell technikával keltette életre az említett jelenetet. Dorian alakja haránt irányú egyenest épít ki a kép jobb felső sarkától a bal alsó pontig. Itt láthatjuk a sárga kerevetet, melyen kezében a sorsfordító könyvvel pihen és merül el annak soraiban. Feltűnhet a szemfüles szemlélőnek, hogy a művésznő által ábrázolt könyv piros színben pompázik. Ennek oka Dorian későbbi elhatározása lehet, miszerint a könyvet beköttette mindenféle színbe, hogy ha később újra olvasná, az illjen az aktuális hangulatához. A színekkel teli alkotáson a szoba miliője csendes, a háttérben feltűnik a férfi könyvtárának egy-egy részlete. A két könyvespolc között egy kávézó asztalt látunk melyet pár kósza tárgy ékesít, köztük egy női szoborral. A nő mezítelen, szégyenkező testtartása Sybil Vane vizuális metaforájaként értelmezhető. Az asztal felett a falon feltűnik két merőleges hullámvonal, mely keretformához hasonlatos, mintha csak a portré helyét jelölné. Egyéni jelleget ad a képnek a pontozott technika is, mellyel a falat mintázta az alkotó, ezzel ellentétben a padló sima textúrája és a szőnyegek dinamikus görbéi és vonalvezetése változatosságot teremt. Majeska sajátos stílusához tartozik az a mértani pontatlanság, mellyel a tárgyak inkább sejtető homályban maradnak és alakjuk kissé elnyújtott, torz formában köszön vissza az alkotásokon. Ahelyett, hogy a művésznő éles képet adna az eseményekről, álomszerű illusztrációkat kelt életre, mely főleg a néző érzelmi világára hat. De hogy is hibáztathatnánk ezért, mikor maga Dorian Gray is az érzék

felsőbbrendűségét hirdette az értelem felett, és ez az, ami miatt magáénak érezte azt a bizonyos tizenkilencedik századi álmodozó hőst.

A regény főszereplőjét már egy másik szemszögből látjuk, ópium barlangok árnyékában. „*Vannak itt ópiumszívó barlangok, hol feledést lehet vásárolni, förtelmes odúk, hol a régi bűnök emlékét eltünteti az új bűnök örülete.*” (246.) Dorian életének egy olyan pillanata tárul fel előttünk, ami felett a megszokottal ellentétben a szerencse keze elhagyja a fiút. Egy sorsszerű találkozásnak köszönhetően találkozik Sybil Vane testvérével, James Vane-nel. Egy kocsmából kifele tartva nevezi Dorian-t egy ismeretlen nő *Mesebeli Hercegnek*, ahogyan elhunyt szerelme becézte őt. „*– Itt megy az ördög cimborája – öklendezett csukló, rekedt hangon. – Piszok . mondta Dorian – , hogy mersz így nevezni? A nő csettintett ujjaival. – Hát talán Mesebeli Hercegnek híjalak? – ordította utána a nőszemély.*” (252-253.) A lány öccse mivel csak ezen a néven hallott Dorianról, bosszúvágytól megbabonázva eredt a fiú után. „*Az álmos matróz ezek hallatára talpra szökkent, és vadul körülnézett. Hallotta, amint a külső kapu becsapódott. Kirohant, mintha utána akarná magát vetni.*” (253.) James az utcán követi Dorian-t, majd egy ismerős sötét boltív alatt falhoz szorítja őt. „*Dorian tébolyultan küzdött az életéért, és rettenetes erőfeszítéssel lefejtette nyakáról a rászoruló ujjakat. Egy másodperc múlva hallotta a revolver csattanását, s látta, hogy egy csillogó, sima cső fejének szegeződik, s egy alacsony, zömök férfi sötét alakja áll előtte.*” (254.) Dorian egyetlen mentsvára az volt, ami egyben élete legnagyobb átká is. Mikor James lámpafény alatt meglátta a fiatal húsz esztendő körüli orcát, kétségbe vonta saját ítéletét, és meggyőződése lett, hogy a fiatal szép arcú férfi nem lehetett ugyanaz a gazember, aki évtizedekkel ezelőtt összetörte nővére szívét. „*Noha a szélfújta gázfény sötéten lobogott, mégis meglátta alatta, micsoda szörnyűséges tévedés áldozatává lett, mert annak az arca, kit meg akart ölni, fiús volt, virágzó, az ifjúság szeplőtlen tisztaságával. Alig látszott idősebbnek, mint egy húszéves fiatalember, egyáltalán nem lehet több, mint a nővére akkor, mikor elváltak egymástól, sok-sok évvel ezelőtt. Nyilvánvaló, hogy nem ő tette tönkre Sybil Vane életét.*” (255.) Miután James elengedi Dorian-t, a sötétből egy árny ragadja kézen, aki szembesíti a valósággal. „*Ő a legelvetemültebb, aki idejár. Azt mondják, eladta magát az ördögnek, hogy szép maradjon. Tizennyolc éve, hogy találkoztam vele. Azóta alig változott. Én bezzeg*

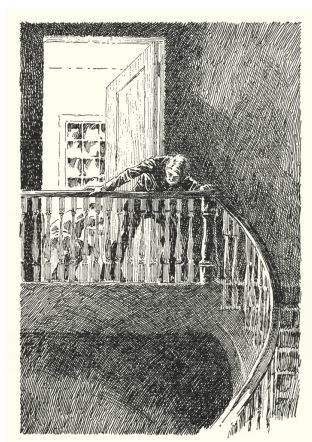
megváltoztam — tette hozzá torz vigyorgással.” (257.) A férfi a döbbenet és a harag mámorában hagyta ott a nőt, de már késő volt, Dorian már rég messze járt.

Lui Trugo - 1930

A kömöszet alakjai rendkívül érdekes perspektívában bontakoznak ki a szemlélő előtt. A két alak közepén helyezkedik el egy alagút alatt. Míg Dorian-t szemből látjuk kétségbeesett arckifejezésével, nekitámasztva a sötét alagút falának, addig James támadó alakját csak hátulról szemlélhetjük. Találó, hogy számos illusztrátor, akit meghíletett Wilde regényalakja, sorozatosan rajzaikban a képek legfőbb részleteként ábrázolják Dorian-t. Csakugyan mint a regényben, minden és mindenki e körül az eltékozolt lélek körül forog. Ami a háttérrel illeti, egy ház darabja jelenik meg, persze csak annyi, amennyit az alagút látni hagy számunkra. Az ég sötét és mindenfelé csillagmiriád. A perspektíva újfent olyan, mintha titkos rejtekhelyünkről figyelnék a jelenetet. Ki tudja, talán Trugo úgy ábrázolta a regény ezen részletét, mintha mi magunk lennénk az árnyékban meghúzódó nőszemély, hisz mi előre tudtuk, ki is valójában az a bájos kinézetű férfi, mégis hallgattunk, míg meg nem menekült.

Az említett négy illusztrátor bevezeti az olvasót Dorian negatív fejlődéstörténetének első kegyetlenségeibe. Deté és Thiriat elsők között alkották meg Dorian alakját dinamikus ceruzarajzaikkal, és alkották meg Dorian elválását egyetlen szerelmétől. Majd húsz éve elteltével Majeska kísérelte meg ábrázolni a magányos férfit, aki elmélyül könyvében, okulva egy történet főszereplőjének hitványságaiból. Végezetül Lui Trugo veti papírra a Dorian-t kísértő bosszú képviselőjét, Sybil Vane testvérét, aki csaknem igazságot szolgáltatott testvére emlékének. Mindannyian más megközelítéssel ábrázolják Dorian alakját, és ez teszi páratlanná az illusztrációk sorát.

4.4 A gyilkosság

Dorian felvezeti Basil-t titkos emeleti szobájába, ami első ránézésre rég nem látott vendégeket: „A szobán látszott, hogy évek óta nem laktak benne. Egy avított flamand faliszőnyeg, egy elfüggönyözött kép, egy ódon olasz cassone - mindössze ez volt benne s egy szék, és egy asztal. Mikor Dorian Gray meggyújtott egy félig elégett gyertyát, mely a kandalló párkányán állott, Basil látta, hogy az egész szoba tele van porral és a faliszőnyeg lyukas. Egér surrant a faburkolat mögé. A penész nyirkos illata terjengett., (207-208.) Basil kíváncsian lépett be az elhagyatott diákszobába, semmit sem sejtve a következményekről. „Mikor a lépcső legfelső pihenőjére értek, Dorian a lámpát a földre tette, kivette kulcsát és megforgatta a zárban. – Hát meg akarod tudni, Basil? – kérdezte halk hangon. – Meg.” (207.) Főszereplőnk felhagyott a véget nem érő bujkálással, és felfedte portréjának titkát az egyedüli személynek, aki megérdemli., – Te vagy a világon az egyetlen ember, kinek mindent joga van tudni rólam. Sokkal több közöd van az életemhez, mint magad is sejtet - fölemelte a lámpát, ajtót nyitott s bement. Hideg léghuzam fűjt, s a lámpa pillanatra piszkos-narancsos lánggal lobogott fel. Összeborzongott.” (207.) Basil elszörnyed, mikor meglátja a portré

alakját. „*Mit jelent ez? Miért változott meg? Megfordult és egy beteg ember szemével tekintett Dorian Grayre. Szája rángott, és kiszáradt nyelve egyetlen tagolt szót sem tudott kihozni. Tenyerével végigsimította homlokát. Nedves volt a ragadós izzadságtól.*” (209.) Bár Dorian tettei szennyeznek be a portré alakját, Basil képtelen mentesíteni magát, hiszen túl sokat adott magából e képbe. És ez az odaadás valójában Basil Hallward tragikuma, mely a végzetét is okozza hamarosan.

I. N.J.Culbard - 2009

A díjnyertes brit illusztrátor, Ian Culbard, aki I.N.J. Culbard néven vált híressé képregényes figuráival színesíti az elemzendő illusztrációk sorát. A puhakötésbe összegyűjtött alkotás egy újszerű megjelenést teremt Dorian Gray történetének. Az illusztráció két egymást követő eseményt dolgoz fel. Az első a lap felső részében kap helyet egy téglalap területen. Bár a képregény borítója színes változatban tárja fel előttünk a főszereplőt, addig a regény tartalmi része fekete-fehér tónusokban bontakozik ki számunkra. Tehát, ahogy említettem két eseményt figyelhetünk meg, melyből elsősorban az a jelenet bontakozik ki, mikor Dorian, Basillal karöltve beszél az emeleti szobájába, hol felfedni készül csúf arcképét. A jelenet árnyékos, szinte az egyetlen fényforrás a folyosóról beáramló lámpavilág, mely beszívárog a sejtelmes, elhagyatott szobába. Jobb oldalt feltűnik a sötétben egy könyvespolc és egy szék asztallal, melyeket csupán néhány vonallal érzékeltet az alkotó. Középen két kabátos alakot látunk, arcuk alig látszik ki sáluk alól. Minden és mindenki mintha elbújni kényszerülne a tragédia elől, ami bekövetkezni készül. A rubrika bal sarkában olvashatóak Dorian zaklatott gondolatai egy szövegfelhőben: „*You shall see it yourself, tonight. It is your own handwork. Why shouldn't you look at it?*” A rajz alsó, dominánsabb teret elfoglaló részében a négyzet keretből nyúlik ki Hallward alakja, akit hátulról lát a néző, ahogy a férfi saját festményét bámulja. Vele szemben áll Dorian festményben megelevenedő rút alakja, kinek gonosz tekintete ítélkező arccal néz vissza megalkotójára. A portré főszereplője öreg, szakállal és vicsorító fogakkal ábrázolja őt Culbard. Szeméből egy parányi jóság sem köszön vissza. Basil gondolatfelhője kételkedve borzong saját munkájától és válaszokat keres. „*This...Cannot be! It is my work...And yet...*” Különös részlete a portrénak a vulkán a háttérben, ami eddig nem tűnt fel más portrékon. A kitörő láva mintha csak utalna a nézőnek vagy az olvasónak a

katasztrofális légkörre, mely Dorian lelkét övezi. Miképp a pokol izzó magmája elönti a képet, úgy önti el Basilt szívét a csalódás ideálja eltorzulása láttán. A kép, mely a legfőbb volt neki, megsemmisített egy életet. Culbard művészi eszközei visszatükrözik a jelenet drámai mivoltát, mely csak fokozódni fog a későbbiekben.

„Hát azt gondolod Basil, hogy csak Isten látja lelkünket? Húzd el azt a függönyt, és nyomban látod majd az én lelkemet.” (208.) Mikor Basil megtagadja a függöny mögötti kép leleplezését, Dorian maga fedi fel arcképe álarcát, melyet a festő sikolya követ: „*A borzalom kiáltása harsant a festő ajkáról, amint a lámpa világításában megpillantotta a vásznon a förtelmes arcot, mely reávigyorgott. Volt valami a kifejezésében, ami undorral és iszonyattal töltötte el. Szent Isten! Dorian Gray tulajdon arcát látta!*” (208.) Bár Dorian arca nyoma felfedezhető volt a rég nem látott portrén, de a festő számára idegennek tűnik saját munkája, valami megváltozott rajta: „*A borzalom, az ismeretlen borzalom még nem tarolta le teljesen csodálatos szépségét. Még mindig maradt valami arany a gyérülő hajon s valami skarlát az érzéki szájon. A vizes szem megtartott valamit kedves kétségéből, a nemes ívek még nem tűntek el teljesen a metszett orrcimpákról és a rajzos nyakról. Igen, maga Dorian Gray volt. De ki festette ezt? Basilnek úgy tetszett, hogy felismerte saját ecsetvonását, s a keretet is maga tervezte. A gondolat szörnyűséges volt, és félni kezdett.*” (208.) Basil csupán bíbor színű nevét látva a vásznon ismerte be, hogy ez valóban az általa készített portré. Az elszörnyedés és lelki viaskodás pillanatai következtek, mely bűnök alól a festő imádkozással igyekezett felszabadítani megromlott barátját. „*Bár bűnöd mint a skarlát, én fehérre mosom, mint a hó.*” (211.) Mindez álszentségnek tűnt Doriannak, és mindent betöltő gyűlöletet érzett Hallward iránt: „*Az űzött vadállat örült kétségbeesése támadt benne, és undorodott attól az embertől, ki az asztalnál ült, jobban, mint bárkitől vagy bármitől életében.*” (212.) A tébolyodott férfi, hogy menekülni tudjon a festő bírálatától és saját magától, megragadta a kést, melyet napokkal ezelőtt a szobában hagyott, és tétovázás nélkül beledöfte Basil ütőerébe, amit fejbe mért számos további szúrás követtett. Immár a portré a gyilkos férfi bűneit is hordozza.

Ismételten visszatérek Grandizolli színekkel teli alakjaihoz, melyeket a brazil származású illusztrátor és karaktertervező a technológia fejlettségének köszönhetően rendkívül egyedi módon kelt életre. Az illusztrációnál egy részben négyzet alakú, félig zárt keretforma jelenik meg előttünk, amelynek alsó része egy határtalan színes foltba torkollik. A kép közepén három alakot fedezhetünk fel. Középen legfelül szembe néz velünk Dorian Gray éles és mesterkélt arcképe, melyen minden vétek visszaköszön. A portré mint a mindent és mindenkit irányító istenség tetszeleg az alkotás legmagasabb pontján. A sétatálca, melyet a kezében tart, sejteti a már koros férfi fizikai leépülését, mely folyamatot csupán az arckép őriz. Alatta a fiatal arcú, de kegyetlenségre készülő Dorian-t látjuk, aki felemelt késsel a kezében lecsapni készül áldozatára. Basil Hallward a kép legalján tébolyt kifejező fizimiskával két oldalról támasztja a fejét, mintha már tudná sorsa baljós végkimenetelét. Az alak testtartása egy háromszöget hoz létre, mely egybeolvasztva a képkeret felfelé szűkülő perspektívájával egy másik háromszög kompozíciót alkot. Ezek a rejtett geometriai formák a pillanat élességét hivatottak érzékelni. Együttesen az illusztráción a zöldessárga színek dominanciája érvényesül, mely a viszály, a gyávaság szimbóluma is. A vonalvezetés ecsetvonásokban bontakozik ki, melyet persze digitális eszközökkel értek el ez esetben, de ennek ellenére rendkívül könnyed hatást keltenek. A háttérben csupán az elhagyatott szoba egy-egy doboza tűnik fel, melyek mit sem sejtene a körülöttük történő gyilkosságról. Amennyi örömet várt a kép megszületésétől Dorian, pont annyi fájdalmat és kárt okozott az életében. Erről a kettősségről ír a regény következő sora is: *„Minden nagyszerű dolog mögött van valami tragikus.”*(50.)

„Fojtott sóhajt hallott, annak az embernek iszonytató hangját, ki tulajdon vérében fulladt meg. Kiterjesztett karjai három ízben fölrémlettek, és kezei, a merev ujjakkal, furcsán hadonásztak a levegőben. Dorian még kétszer belédöfött, de Basil nem mozdult többé. Valami csöpögni kezdett a padlóra. Dorian várt kicsit, még mindig lefelé nyomva a fejét. Aztán a kést az asztalra dobta és hallgatózott.” (212.) Hősünk megrögzött arcán iszony és kimerültség kettőssége uralkodik. Annak az embernek az arckifejezése, aki nem tud szabadulni démonaitól. *„Semmi egyebet nem hallott, csak azt, hogy csöpögött-csöpögött valami a foszladozó szőnyegre. Kinyitotta az ajtót, s a lépcső pihenőjére lépett ki.”* (212.) A ház békéje, csak méginkább fokozza a jelenet feszült hangulatát. *„A ház teljesen nyugodt volt. Senki se*

volt ébren. Pár pillanatig itt álldogált a karfára hajolva, bámulva lefelé a sötétség mozgó kútjába. Aztán kivette a kulcsot, visszament a szobába és bezárkózott. Az a valami még mindig ott ült a széken, s lehajtott fejjel, púpos háttal, babonás karokkal nyújtózott az asztalon.” (212-213.) Dorian már képtelen emberként kezelni barátját, és csupán valamiként emlegeti őt. *„Érezte, hogy az egész eset nyitja az, hogy a helyzetet nem szabad elképzelnie.”* (213.) Ugyanakkor az az ismeretlen valami, ami Dorianból lett, már csak árnyéka annak a szőke szépségben, kinek valós oldalát rajta kívül csak egy valakinek tárta fel – annak, aki holtan terül el a szoba rejtekében. *„Milyen csöndes volt! Milyen borzalmas fehéreknek látszottak hosszú kezei! Akár egy szörnyű viaszbáb.”* (214.) Basil csak egy újabb foltta lett Dorian lelke vásznán. Főszereplőnk miután a diákszoba rejtekébe zárta a holttestet, élete egy újabb sötét titkát, a téboly határain egyensúlyozva mérte fel helyzetét, mint ki felmentést vagy megoldást vár saját magától.

Henriette Stern (MAJESKA) - 1930

A philadelphiai származású Henriette Stern művészként, dekoratörként, tervezőként és könyvillusztrátorként vált híressé.² Dorian alakját, már ezen a néven alkotta meg a saját stílusára. Basil Hallward holttestét láthatjuk, melyet kellő tragikummal ábrázol a művésznő. Az illusztráció egy fektetett téglalap alakját veszi fel, melyen a halott bal oldalról tűnik fel. A kép arany metszetében felfedezhetjük az ablakot, ami Dorian titkos szobájának kelléke, és elválasztja őt a külvilágtól. Basil teste a fent említett asztalon terül el, még mindig tartja a szék a férfi testének melegét, de már lelke rég nem a szoba négy fala közt rejtőzik. Az a hideg érzéstelenség és nyugalom, melyet a történetek után érzett Dorian, Majeska illusztrációjából is érződik. A fal hideg és nyirkos színe és az alvadt csöpögő vér az asztalon csak fokozzák vérfagyasztó légkört. Bár a púpos tartású, mozdulatlan öltönyös holttest a központi alakja a képnek, fontos elem még a kép jobb sarkában elhelyezett gyertya is, hisz ezzel világította meg Basil a festményt, hogy ráleljen saját ecsetvonásaira. Paradoxon, mily halálos kimenetеле lehet egy sötét szobában felcsillanó fényforrásnak.

² Henriette Stern amerikai származása miatt kényszerült pseudonim alatt alkotni. Miután ráébredt, hogy európai névvel jelentősen több megkeresést kap, felveszi a Majeska művészi álnevet.

A tragédiát követő béke, mely Dorian-t veszi uralma alá, mély benyomást kelt az olvasóban: „Milyen gyorsan történt az egész! Dorian csodálatosan nyugodtnak érezte magát, az ajtóhoz közeledett, kinyitotta, és az erkélyre lépett. A szél szétfújta a ködöt, s az ég hasonlított egy óriási pávafarokhoz, melyen millió és millió arany szem ragyog. Letekintett és látta a rendőrt ki föl s alá járkál csöndes házak kapujában., fölvillant lámpájának hosszú sugara. Egy kóbor bérkocsi vörös foltja fölragyogott egy sarkon, majd eltűnt. Egy lobogós kendős nő lassan botorkált a rácsok mellett, s amint ment, tántorgott, olykor-olykor megállapodott visszapillantott. Egyszerre dalolni kezdett rekedt hangon.” (213.) Hősünk a legnagyobb harmóniával a lelkében tekint ki az utca történéseire. Az a gyötrő állapot, amiben lelke már hosszú évek óta létezik, nem képes immár tettei mértékének felismerésére. Dorian-t távolról sem érinti meg az együttérzés vagy a megbánás fuvallata. „Barátja, ki azt a végzetes képet festette, mely okozója élete minden csapásának, nincs többé az élők sorában. Elég ennyi.” (213.) Ezt követően Dorian elrejtí Basil táskáját és köpönyegét, és felméri saját lehetőségeit. „...De micsoda bizonyíték van ellene? Basil Hallward tizenegy órákor ment el ebből a házból. Senki sem látta visszajönni. A legtöbb inas Selby Royalban van. Az ő inasa alszik...Párizs! Igen. Basil Párizsba utazott, mégpedig az éjjeli vonattal, amint akarta. Olyan külön, visszavonult életet élt, hogy hónapok telnek belé, míg gyanú ébred. Hónapok! Addig mindent meg lehet semmisíteni.” (214.) Az elhangzott sorok minden szava arra enged következtetni, hogy Dorian tépelődő harcba került önmagával, hisz a jó és a rossz viaskodik benne, és próbálnak uralkodni rajta. Végül kiszökik saját házából, hogy alibit biztosítson magának, ha inasának bármi is feltűnt volna a történeteket illetően. „Pár pillanat múlva félretolta a reteszt és kiosont, halkán bezárta maga mögött a kaput. Aztán csöngetett. Öt perc múlva megjelent inasa, félig leöltözve, igen álmosan.” (215.) A megromlott férfi játszi könnyedséggel egy rögtönzött színészi alakításban hitette el az inassal, hogy ezidáig otthon se tartózkodott. „– Keresett valaki ma este? – Hallward úr, kérem. Itt volt tizenegyig, aztán elment a vasútra. – Sajnálom, hogy nem találkoztam vele.” (215.) Már csak a test eltüntetésével kellett foglalkoznia, mely ügyben felmerül végül Alan Campbell neve.

Lui Trugo - 1930

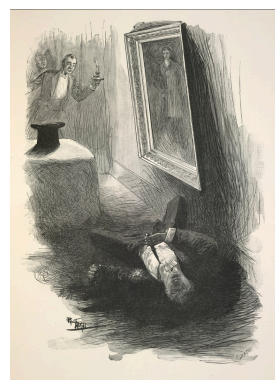
H. L. Drucklieb, Lui Trugo álnév alatt kiadott litográfiái révén egy újabb Dorian interpretációt vetünk górcső alá. A sráfolás technikájával elért mélységek és árnyak nélkülözhetetlen részesei illusztrációinak. A rajz határozott szögletes formába keretezi a művet. A kép bal felső sarkában látható tágra nyílt ajtó és a fény, mely kiszűrődik a szobából, önkéntelenül odavonzza a szemlélő figyelmét. Ugyanebben a pillanatban tűnik fel számunkra a háttérben mozdulatlanul asztalra boruló alig kivehető férfialak. Az, hogy a művész az ajtót ábrázolta a kép legdominánsabb elemeként nem véletlen. Ezáltal mind felfedezhetjük Dorian tettét, ahogy felsejlik a meggyilkolt festő kabátjának egy-egy foszlánya a lépcső korlátai közül. Az ajtófélfá vonalával párhuzamosan láthatjuk az illusztráció közepén a lépcsőre görnyedt alakot, aki szembesül imént elkövetett cselekedetével. A lépcső további része félkör alakot öltve nyúlik lefele az illusztráció jobb alsó sarkába. Távolabbról nézve itt is egy átlószerű kompozíciót fedezhetünk fel, azzal a kivétellel, hogy a kép szinte egyetlen könnyed hatást keltő hullámvonala a lépcsőkorlát felső részébe szorul meg. Minden más, amit érzékelhetünk a képen, feszes egyenesek, kusza vonalak egymásutánja, melyek bár néhol enyhe görbékkel alkotnak, összességében erős kontúrok halmazává folynak össze. A kép hangulata konkrét kifejezőeszközeivel egy monokróm rideg összképet alkot. Trugo nem az események dinamikusságánál ragadt meg, hanem inkább igyekezett megállítani a történet idejét pár perc erejéig, és egy részletet megmutatni a szemlélőnek belőle.

Az utóbbi négy illusztrációból már a gyilkos Dorian Gray-t ismeri meg a szemlélő. Culbard hasábjai Basil-t állítja középpontba, aki kérdések hálójában áll értelmetlenül a megváltozott arckép előtt. Vele ellentétben Grandizolli szimultán ábrázolja Doriant, ahogy gonosz portréja előtt leszúrnivaló készül egy ártatlan festőt, aki szerette. Míg az első illusztráció alakjai arca takarásban marad, addig Grandizolli az érzelmek hullámvasútján vezeti végig a nézőt figuráival. Henriette Stern a már megdermedt holtestet, a jelenet következményét mutatja be egy hideg, békés kompozícióban, míg Trugo dinamikus vonalai ismét egy zaklatott teret reprezentálnak, melyben a gyilkos főszereplő kirohan a tett helyszínéről. Az illusztrációk láncolata egymást kiegészítve enged betekintést a regénybe.

4.5 Dorian halála

Dorian Gray immár lelketlen, mindennemű öröm eltávozott a férfiből, akivé vált. „*Dorian emlékezett, milyen boldog volt egykor, mikor rámutattak, vagy megbámulták, vagy beszéltek róla. Most unta saját nevét hallani.*” (293.) Ezt a változást ő maga is érezte és bánta: „*Tudta, hogy beszennyezte magát, lelkét megrontotta, képzeletét a rémekkel népesítette be; hogy rossz hatással volt másokra, és ebben pogány öröme telt, és hogy az életek közül, melyek útjába estek, épp a legtisztábbakat, a legértékesebbeket döntötte gyalázatba. De hat nem lehet-e mindent jóvátenni? Vagy már nincs számára remény?*” (294.) Dorian legszívesebben visszafordítaná átkozott kívánságát, és maga hordaná bünei következményét. Az összetört férfi kénytelen megbékélni élőhalott mivoltával, és egy új élet reményében a portré megtisztulásában hisz. „*– Fölvette a lámpát az asztalról, s megindult a lépcsőn fölfelé. Amint kireteszelte az ajtót, az öröm mosolya suhant végig babonásan fiatal arcán, és egy darabig ajka körül tétovázott. Igen, ezután jó lesz, és az undok valami, amit el kell rejtenie, többé nem rémiszti. Úgy érezte, mintha ezt a terhet máris leemelték volna róla.*” (296.) Dorian sokéig nem lett volna képes az elengedésre az arcképet illetően, hisz magát a portrét tekinthetjük élete egyik fő megkeserítő elemének, mely egyben élete legnagyobb ajándékai is volt számára. Egyrészt gyanakvásra ad okot számunkra, hogy miért nem látták oly sokan a regény szereplői közül a férfi megromlott oldalát, mintha már-már a férfi szépsége egy megtévesztő ideálként jelent meg az emberek elméjében, melynek elsősorban a portré festője, Basil esett áldozatául: „*Ennek a fiúnak puszta látása - mert ő nekem csak fiú, noha már túl van a huszadik évén –, a puszta jelenléte – jaj, alig hiszem, hogy el tudod képzelni, mi mindent jelent nekem. Anélkül, hogy tudná, egy új iskola vonalait tárja föl, azt az iskolát, mely egyesíti magában a regényes szellem minden szenvedélyét és a görög szellem minden tökélyét. Lélek és test harmóniája milyen nagy dolog ez. Mi örültek, különválasztottuk, ezt a kettőt, és kitaláltunk egy realizmust, mely közönséges, s egy idealizmust, mely üres. Henry, ha tudnád, mit jelent nekem Dorian Gray.*” (17.) Ez a túlzó pozitív benyomás merít Platón idealista filozófiájából, mely a megismerés alaptételével Wilde regényében is feltűnik. A Dorian-t körülvevő emberek mind olyanok, mint a barlang megkötözött emberei, akik vakon hisznek az árnyaknak, melyeket a földalatti barlangban látnak. Mindeközben a regény sötét árnyai nem Dorian álarcában mutatkozik meg, hanem abban a jelenésben, amit a portré széparcú alakja hord magán. „*Semmi változást nem látott, csak azt, hogy a szemen valami sunyiság volt, és a szájon a képmutatás görbe ránca. Az a valami még mindig förtelmes volt, talán még*

förtelmesebb, mint azelőtt - a skarlát harmat, mely a kezét bemocskolta, mg szélesebbnek látszott, még inkább hasonlított a frissen ontott vérhez.” (296.) Dorian már nem bírja elviselni a portré látványát, mindazt a pusztítást, melyet az évek során maga okozott, ezért úgy dönt, megöli a képen látható alakot. *„Körülnézett, és megpillantotta a kést, mellyel agyonszúrta Basil Hallwardot. Sokszor tisztogatta, úgyhogy nem maradt rajta semmi folt. Ragyogott, csillogott.”* (298.) Az az abszolút közömbösség, mellyel a kés tisztaságát írja le Wilde, utal főszereplőnk önző és megbánásoktól mentes természetére *„– Megölte a festőt, hát most megöli a festő munkáját is és mindazt, amit a kép jelent. Megöli majd a múltat, és ha a múlt meghal, akkor végre szabad lesz. Megöli ezt a torz lelki életet, ha nem hallja undok intelmeit, békében élhet. Megragadta a kést, és beleszúrta a képbe.”* (298.) Dorian tudata delíriumba réved. Az arckép némasága számára kísértő intelmek forrása, ami folyamatosan emlékezteti bűneire. A megrögzött elme egyetlen lehetősége a szabadulásra a kép megsemmisítése, azaz önnön lelkének elpusztítása. Mikor az inas és a kocsi rátaal Dorianra a szobában, már csak egy a földön elterülő lidérces embert látnak, késsel a szívében, a falról pedig egy csodaszép ifjú portréja néz vissza rájuk. *„Amint beléptek, látták, hogy a falon ott függ gazdájuk gyönyörű arcképe, úgy, ahogy legutóbb látták, ragyogó fiatalságának és szépségének minden pompája. A padlón egy halott feküdt, estélyi ruhában, késsel szívében. Fonnyadt volt, ráncos, az arca förtelmes. Csak amikor gyűrűit is megnézték, akkor ismertek rá, ki az.”* (299.)

Henry Keen - 1925

Henry Keen brit származású grafikus a litográfia világában mélyedt el, hogy megformálja a maga stílusára és elképzelésére Dorian Gray arcképét. Könyvomat sorozatának egyik legkülönösebb darabja a következőkben elemzett illusztráció, mely bár nem sokat mutat főszereplőnkől, annál többet árul el róla. A kép szabályos állított téglalap formát ölt, mely külső oldalán egy vékony fehér sáv húzódik mind a négy oldalról. Ez a megoldás szépen keretbe foglalja az illusztrációt. Első, futó pillantásra egy alakot azonosítunk be a fekete-fehér képen, de figyelmesebben megnézve már összetettebb a kép. A rajz Dorian-t ábrázolja, amint felfele lépdél háza lépcsőjén. Nem teljesen egyértelmű, a mű mely részletét ragadta meg az illusztrátor, hisz Dorian nemegyszer meglátogatta a ház emeletén levő titkos szobáját, ahol önnön portréját rejtegette. Feltételezhetjük, hogy a kép megörökíti Dorian utolsó lépteit, mikor a változás reményében keresi fel utoljára eltorzult arcképét. Ha az illusztráció részleteinél kissé elidőzünk, megfigyelhetjük a falról visszaverődő árnyékot, melyet Dorian alakja vet. Ez az apróság utal arra a bizonyos kettőségre, melyet a regényhős ambivalens élete formál meg. Hisz egyrészt létének van egy fényűző oldala, tele ismeretségekkel, kultúrával és esztétikával, melybe senki nem kap betekintést. Viszont a mérleg másik oldalán ismerjük Dorian förtelmes, gáztettekkel, gyilkossággal és ópiummámmorral telített életét. Az öltönyös férfialak és kísértő árnyéka profilból ábrázolva tűnik fel. Végezetül elemző utunk utolsó részlete a kép egyetlen tárgyi eleme, a fa lépcsőkorlát, mely támaszt nyújt főszereplőnk gondviselt szellemének?

Eugene Deté, Paul Thiriat - 1910

Deté és Thiriat illusztrációja a regény egyik legizgalmasabb jelenetét mutatja be, mely egyben a történet befejezése is. A képet ismét téglalap forma keretezi. A lap közepén egy foltszerű látomás elevenedik meg. A képen szereplő alakok ismét egy átlós szerkezetet hoznak létre. Balról az inas és a kocsis halvány sziluettjét láthatjuk, ahogy épp belépnek rémült arccal a szobába. Az alsó sarokban az elterülő holttest néz egyenesen a szemlélő szemébe. Különös hatást kelt a tekintetek iránya. Míg a kocsis a portréra, és az inas a holttestre mered, addig Dorian portréja a két betolakodóra tekint. Az egyetlen motívum, amely bevon minket a

jelenetbe, az Dorian holtteste, már-már vonz magához. Ismét rettentő dinamikus és erős vonalakkal fejezik ki a regény tragikusan zaklatott kimenetelét, de ebben az esetben nem a fizikai mozgás dinamikussága áll a középpontban, hanem a keserű és meghasonlott lelki folyamatok összessége. A mozgás folyamatosságának az érzékeltetésére az alkotó megfelelő grafikai kódokat használ, mint a körvonalak elmosása vagy szimultán szukcesszió, ami egy képen két Dorian alakot enged megmutatni. A hatalmas vérfolt, ami Dorian testét övezi, a rémület érzését kelti a nézőbe. Az inast gyertyát tartva láthatjuk, válaszokat kereső arckifejezéssel. Minden, ami maradt a szép hősünkből, csupán egy petyhüdt, idősödő arc és egy árva kalap az asztalon. Alkalmasint az olvasó néhol saját arcképére bukkan Dorian Gray alakjában, hisz bár tudatában vagyunk gáztetteinek, mégis szimpátiánk nem szűnik és felmentjük őt tettei alól. Hisz kivel nem eshet meg, hogy rossz útra tér vagy eltéved. Mindenki életében eljön a fordulópont, mikor naiv gyerekként, hibáiból okulva egy új ember, egy új élet formálódik benne. Hogy is hibáztathatnánk egy fiatal eltékozott lelket, akit két oldalról, hol egy művész egy ecsetvonással, hol egy lord gondolataival formált a maga tetszésére. Dorian-t legszívesebben kirántanánk a regény lapjai közül, hogy megmentjük saját maga tetteitől. Az olvasóban is felmerül a kérdés, vajon őt ki szabadítaná meg? E regényben történő fúzióról a könyv paradoxonokkal dobálózó alakja, Lord Henry így vall: *„Azok a könyvek, melyeket a világ erkölcstelennek nevez, olyan könyvek, melyek megmutatják a világnak tulajdon hitványságát.”*(292.) Deté és Thiriat igyekeztek nem csak saját elképzelésükre megteremteni Dorian alakját, hanem kifejezni mindazt, ami végbemehetett egy förtelmes eltékozott lélekben, amely a halál pillanatában kiszabadult börtönéből.

Összegzés

Dolgozatom témája Oscar Wilde Dorian Gray arcképe című regényéhez készült illusztrációk elemzése volt. Úgy vélem a korábban elfeledett író zsenialitása rendkívüli módon megmutatkozik egyetlen és utolsó regényében. A Dorian Gray arcképe nem csak egy átlagos regény, a szereplőkön keresztül tolmácsolhatta Oscar Wilde azokat az érzéseket, amiket nem élhetett meg amiatt, amilyen korban élt. A regény jelentőségét csak gazdagítja mindazon illusztrációk sora, melyek feldolgozták Dorian Gray alakját és történetét.

A bevezetésben indokoltam a szakdolgozatom témaválasztásának okát, mely által rávilágítok Dorian Gray rendkívüli negatív fejlődéstörténetére. Összefoglaltam az elméleti és gyakorlati rész felépítését, ahol a könyv kiadástörténetét és Bényei Tamás által megfogalmazott értelmezést fejtegettem, majd ezek ismertetése után kitértem a választott illusztrációk szempontjaira.

Az elemzéseket egy rövid bevezetőt követően öt, a regényből kiemelt jelenet mentén fejtettem ki. A jelenetek sorrendje a következő: a portré születése, a portré, színház, szerelem és bosszú, gyilkosság és a főszereplő, Dorian halála. Ezekhez az idézetekkel kiegészített részletekhez fűztem hozzá az illusztrációkat és egymással összehasonlítva elemeztem a szakdolgozatomban.

Összefoglalva mindegyik illusztráció rávilágít Dorian Gray igazi arcára, mely sokáig rejtve marad a szemlélő előtt. A férfi története nem áll távol az olvasótól, hisz a rossz döntések és manipuláció, a folytonos változás nem fiktív elemek, mind megtalálhatóak a való világban, és bárki áldozatául eshet ezeknek. Az ilyen félresikeredett történetek azok, melyek igazán megérintik a lelkiismeretes olvasót. Az illusztrátorok többségében mind Dorian legfájdalmasabb és legsötétebb pillanatait ragadják ki a történetből, és öntik egy olyan formába, mely vizuálisan is megmagyarázza számunkra a regényt, de közben újabb kérdéseket vet fel, melyhez a válaszokat az olvasó hivatott megadni.

Felhasznált szakirodalom

BARTHES, Roland 1997. *S/Z*, ford. MAHLER Zoltán, Budapest, Osiris.

BENYOVSZKY Krisztián 2013. *Test, beszéd, iszonyat. Egy Poe-novella tényyszerű és képszerű szemiotikai megvilágításban*. Kalligram, 22. évf., 10., 87–96.

BÉNYEI Tamás 2008. *Kettős látás: a képesség viszontagságai Oscar Wilde Dorian Gray arcképe című regényében*, Filológiai Közöny, 58. évf., 1-2., 205–234.

KRIEGER, Murray 2007. *Kép és szó, tér és idő. Az ekphraszisz témája iránti lelkesedés és elkeseredés*, ford. MILIÁN Orsolya, Helikon, 63. évf., 4., 501–527.

KIBÉDI Varga Áron 1998. *Szöveg és illusztráció. A Kis Herceg ürügyén*. In: Uő, *Szavak, világok*, Pécs, Jelenkor Kiadó, 152–161.

VARGA Emőke 2007. *Kalitka és korona - Kiss János illusztrációi*, Budapest, L'Harmattan.

Források

WILDE, Oscar, *Dorian Gray arcképe*, ford. KOSZTOLÁNYI Dezső, Budapest, Helikon Kiadó, 2020.

Internetes források

web 1: In Oscar Wilde: Dorian Gray arcképe - Makai Péter Kristóf | 2011. 12. 15. <http://ekultura.hu/2011/12/15/oscar-wilde-dorian-gray-arckepe>

web2 : <https://hup.medium.com/the-uncensored-picture-of-dorian-gray-9230a220eed8>

web 3: Greg Buzwell 15 May 2014 <https://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/the-picture-of-dorian-gray-art-ethics-and-the-artist>

web 4: Oscar Wilde életrajz - Galgóczi Móni | 2009. 01. 15. [ekultura.hu http://ekultura.hu/2009/01/15/oscar-wilde-eletrajz](http://ekultura.hu/2009/01/15/oscar-wilde-eletrajz)

web 5: Oscar wilde arcképe Lázár Zsanett / 2014. október 16. csütörtök / Kultúra, Irodalom <https://cultura.hu/kultura/oscar-wilde-arckepe/>

web 6: Oscar Wilde: Dorian Gray arcképe - Makai Péter Kristóf | 2011. 12. 15. <http://ekultura.hu/2011/12/15/oscar-wilde-dorian-gray-arckepe>

web 7: Illustration from an Unknown Publication – Courtesy of Frank Fromherz. <https://inkslingers.ink/2021/07/01/h-l-druckliebs-fabulous-illustrations-and-enigmatic-life/> - July 1, 2021

web 8: <http://www.kagylokurt.hu/1208/tarsadalomtudomany/nyugati-filozofia/platon-barlanghasonlata.html> Szabó Árpád 1994/17.

web 9: <http://www.galleryeastnetwork.com/madame-majeska/>

web 10: <https://www.selfmadehero.com/books/the-picture-of-dorian-gray>

web 11: <https://ojs.lib.unideb.hu/studia/article/view/4268/4103>